

СЕКЦІЯ П

«АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ»

ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКЛАДАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ІСТОРІЇ (НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ) В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ, ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ТА ОСВІТНІЙ ДИСКУРСИ

Вячеслав Ціватий

В умовах глобалізованого світу ХХІ століття більшість держав світу перейшла до модернізації своїх освітніх систем. Україна також успішно долучилася до цього процесу.

На сьогодні цілком очевидно, що освіта безпосередньо пов'язана з конкурентоспроможністю випускників. Освіта створює той самий «людський капітал», який у поєднанні з «фізичним капіталом» і дає в кінцевому підсумку збільшення продуктивності та якості [1, с. 11-17].

Трансформація історичної освіти, зокрема освітні технології навчання історичним дисциплінам у закладах вищої освіти, і є однією з провідних складових модернізації української освітньої справи у відповідності з потребами практики, розвитку сучасної науки, підвищення політичної культури громадян.

Потреба створення нової системи викладання гуманітарних дисциплін, зокрема, такого предмета, як дипломатична історія, циклу історико-міжнародних і міжнародно-політичних дисциплін («Світова дипломатія», «Теорія і практика дипломатії», «Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості», «Наукова дипломатія», «Міжнародне науково-технічне співробітництво», «Техніка ведення міжнародних переговорів», «Міжнародний етикет та діловий протокол» та ін.) є справою необхідною – без цього марно буде й говорити про підвищення політичної культури широкого загалу випускників закладів вищої освіти України (ЗВО) [2, с. 106-109].

Досвід останніх десятиліть засвідчує, що подальший прогрес нашої молоді держави, формування громадянського суспільства багато в чому залежать від того, наскільки активно в цих процесах задіяна українська наука в цілому та кожен науковець особисто.

Саме тому інтегрована підготовка фахівців у ЗВО України має стати на сьогодні пріоритетним напрямом (моделлю) навчання фахівців зі спеціалізаціями найрізноматніших освітніх програм і напрямів, як технічних, так і гуманітарних, і така комплексна підготовка повинна стати складовою частиною формування відповідних компетенцій на всіх етапах навчання в закладах вищої освіти (ЗВО).

В університетах України такі моделі комплексної урівноваженої підготовки фахівців стають все дедалі поширенішими й майбутнім фахівцям рекомендуються додаткові спеціалізації або курси за вибором для поглибленого вивчення дисциплін, що їх цікавлять.

Вирішення проблем усесторонньої підготовки висококваліфікованих фахівців, зокрема у царині гуманітарного й міжнародно-політичного освітніх блоків, і забезпечення умов безперервного оновлення їх професійних знань, оволодіння сучасними технологіями застосування цих знань на практиці, багато в чому залежить від ефективності освітньої діяльності цілісної системи навчальних закладів різного профілю.

Високий професіоналізм висококваліфікованого фахівця в сучасному світі – найважливіша умова реалізації національних інтересів, забезпечення міжнародної стабільності, прогнозування зовнішньої та внутрішньої політики держави.

Саме тому при вивченні всесвітньої та української історії, політики, дипломатії та культури, міжнародно-політичної та історичної проблематики на багатьох факультетах Університетів реалізується інтегрований підхід до вирішення навчальних завдань відповідно до авторських методик навчання: інтерактивні методи; методи інтенсивного навчання; телекомунікаційні технології; комп'ютерне навчання; технології мультимедіа; альтернативні підходи тощо [4, с. 5-12].

Ці завдання реалізуються завдяки технічним і мультимедійним засобам навчання, якими обладнані спеціалізовані навчальні аудиторії, зокрема: мультимедійний клас, комп'ютерні класи, аудиторії зі супутниковим телебаченням та відео-, аудіообладнанням.

Здобувачі вищої освіти мають можливість користуватися всіма наявними технічними засобами як під час аудиторних занять згідно з розкладом, так і для самостійної підготовки.

Історичне знання, оцінки, висновки, які делегуються здобувачеві вищої освіти через викладання гуманітарних дисциплін, повинні мати «характер прирощування».

До того ж, викладання цих дисциплін у ЗВО має носити діалогічний характер у формі: а) діалогу здобувача вищої освіти з викладачем істориком; б) діалогу студента з навчальним підручником; в) діалогу здобувача вищої освіти з своєю історичною пам'яттю, сформованою в школі і оновлюваною (поглибленою подіями та персоналіями в залежності від профілю освіти, що отримується в ЗВО) у процесі вивчення спеціалізованої (профільної) історії у ЗВО; г) діалогу здобувача вищої освіти з соціально-історичним досвідом, що існує у формі соціальних стереотипів, масової свідомості, суспільно-побутових міфологем тощо.

Потребує оновлення методика викладання гуманітарних дисциплін в сучасній вищій школі. Особливо в контексті впровадження особистісного підходу та залучення інформаційних технологій. Значно активніше мають використовуватися Інтернет-технології. Ніби всі це розуміють, однак історична частина знання при викладанні багатьох дисциплін скорочується.

Історія дипломатії, міжнародних відносин, політики, фізики, хімії, географії, математики, соціології, психології тощо майже подаються фрагментарно, особливо в частині їх українознавчого контексту. Це (хай мимоволі) формує своєрідну меншовартість історичної свідомості випускників ЗВО.

Тим часом, історія української дипломатії, культури і соціальної практики є органічною складовою світової історії. Причому, у ній вона виступає далеко не Попелюшкою. Актуальним завданням у цьому сенсі є оновлення змісту всіх курсів у закладах вищої освіти (ЗВО), проведення додаткових науково-педагогічних розвідок у царині вітчизняної науки, «переведення» їх результатів в освітньо-виховний процес. У викладанні гуманітарних та міжнародно-політичних наук необхідно сміливіше запозичувати як передовий вітчизняний досвід, так і досвід інших держав [5, с. 108-110].

При відносному пріоритеті активних методів на заняттях з гуманітарних наук мають посісти належне місце і лекції, і семінарські заняття, і практичні заняття, і самостійна робота над книгою, і вивчення передового досвіду, і, звичайно, індивідуальна практична робота здобувачів вищої освіти.

Тільки органічна єдність усіх методів навчання забезпечує освітньому процесу необхідну універсальність і продуктивність, робить його справді проблемним за змістом та ефективним за формою.

Нові методики викладання дипломатичної та політичної історії у закладах вищої освіти (ЗВО) обов'язково мають спиратися на активні методи і форми навчання, які найбільше задовольняють потребу здобувачів вищої освіти в самонавчанні та самовдосконаленні. Такі методи й форми поширюються на досить велику групу прийомів і способів проведення теоретичних і практичних занять з гуманітарних дисциплін.

Серед власне активних методів, які доцільно використати у нових методиках викладання гуманітарних дисциплін у ЗВО, треба особливо виокремити такі, як аналіз конкретних ситуацій, розв'язування проблемних завдань, ділові (операційні та імітаційні) ігри, індивідуальні практикуми, «круглі столи» тощо [5, с. 108-110].

Поглиблене вивчення всесвітньої історії дипломатії, дипломатичної історії України, міжнародно-політичної та регіональної історії дозволяє майбутньому випускникові закладу вищої освіти (ЗВО) освоїти духовний досвід минулого, порівняти його з особистим досвідом, долучитися до загальнолюдських духовних і науково-технічних цінностей.

Випускник ЗВО в сучасному суспільстві живе в багатовимірному просторі культури (полікультурному просторі). Його буття визначається тим, якими знаннями, навичками і вміннями він володіє, якими володіє мовами й знаннями про історію, культуру, політику і дипломатію. Тут кожен обирає свій шлях.

Завдання сучасної системи підготовки в ЗВО в Україні, полягає в тому, щоб надати всім, хто навчається, широкі можливості вибору, навчити кожного вільно рухатися в просторі ідей, у світі образів, поглибити мислення й емоційне сприйняття дійсності, допомогти виробити цілісний погляд на світ, сформуватися повноцінним громадянином.

Демократизація освіти – найважливіша складова процесу демократизації світової спільноти. Вона стосується й управління освітою, й реалізації навчального процесу. Демократизація проникає й у сам зміст освіти, що все більше орієнтується на реалізацію в її системі невід'ємних прав людини. Держава в демократичному

суспільстві не має права нав'язувати тому, хто навчається, будь-які світоглядні цінності. Але вона зобов'язана зробити все, аби вільне самовизначення особистості здійснювалося усвідомлено, на основі фундаментальних знань.

Розвиток і конкурентоздатність фахівців у світовому просторі безпосередньо пов'язані з розвитком людських ресурсів, джерелом яких є система освіти з властивими їй гнучкістю, відповідністю глобальним викликам і загрозам сучасності, світовим тенденціям і національним інтересам.

Інноваційні підходи в освіті всіх нас багато в чому спонукають по-новому поглянути на ті процеси, ті завдання, які ми самі перед собою ставимо в підготовці сучасних кадрів у сфері гуманітарних, соціальних і технічних наук та підвищенні їх кваліфікації, і ті завдання, які ми, так чи інакше, вирішували до сьогоднішнього дня, при створенні й функціонуванні системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для галузей, що потребують фахівців із багатоаспектною освітою та відповідними спеціалізаціями, у т.ч. – з міжнародно-політичної, дипломатичної та гуманітарної складової освітньої моделі підготовки фахівців у сучасній вищій школі.

Важливим освітнім модулем навчальної дисципліни «Дипломатична історія України» є актуальні питання історії дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету міжнародної ввічливості [3, с. 338-348; 6].

Отже, на початку XXI століття постала проблема створення ефективної системи забезпечення якісного зростання кадрового потенціалу України, з урахуванням тенденцій цивілізаційного поступу, історичних і стратегічних напрямів розвитку держави та світового освітнього досвіду. А тому система підготовки кадрів у царині історії має зазнати структурної та змістовної трансформації та удосконалення, і першочергово – має бути впроваджена оновлена модель навчання – модель XXI століття.

На сьогодні в царині гуманітарних наук відбувається дієва актуалізація знань, які є невід'ємними від конкретних практичних завдань, що не можуть бути ефективно розв'язаними поза інституціональними рамками.

Мова йде про продуктивне співвідношення між теорією і практикою, а в контексті зазначеної теми – про конкретне практичне наповнення інституціональних моделей, пов'язаних з освітніми програмами підготовки фахівців у закладах вищої освіти, у т.ч. у сучасній вищій технічній школі.

Модель підготовки фахівців у ЗВО в Україні підтвердила свою багаторічну дієвість і має в той же час постійно оновлюватися у відповідь на нові виклики та загрози глобалізованого світу XXI століття.

У сучасних умовах реформування освіти в цілому особливого значення набуває модернізація вищої школи в умовах поліцентричного світу XXI століття та посилена увага до ролі гуманітарних наук у створенні освітнього середовища в сучасній вищій школі.

Література

1. Андрущенко В. П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу). *Вища освіта України: науковий журнал*. 2001. № 1. С. 11-17.

2. Циватий В.Г. Викладання міжнародно-політичної та дипломатичної історії європейського середньовіччя в університетах України: інституціональні традиції та сучасний контекст. *Історія античного світу і середньовіччя в університетах*

України: збірник наукових праць. До 40-річчя кафедри історії античного світу і середніх віків ХНУ імені В.Н. Каразіна. Харків, 2018. С. 106-109.

3. Ціватий В.Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: теоретико-методологічний і практичний дискурси наукової та освітньої дипломатії. *Сучасне суспільство: Колективна монографія*. Харків, 2022. Розділ III. С. 338–348.

4. Ціватий В.Г. Інноваційні психолого-педагогічні технології при навчанні спілкуванню іноземними мовами дипломатів (на прикладі романських мов). *Інноваційні технології в процесі викладання іноземної мови професійного спрямування. Збірник наукових праць*. К.: ДАУ, 2012. С. 5-12.

5. Ціватий В.Г. Особливості викладання всесвітньої історії в Дипломатичній академії України при МЗС України. *Вісник Чернігівського державного університету імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 15. Серія: історичні науки: №1. Збірник. Чернігів: ЧДПУ, 2002. № 15. С. 108-110.

6. Manor I. *Digitalization of Public Diplomacy*. L.: Palgrave Macmillan, 2019. 356 p.

ЗНАК ПРО ЛАЗАРЯ ЦВЕЙФЕЛЯ В ТЕЛЬ-АВІВІ (ІЗРАЇЛЬ)

Олена Чумаченко

Наразі в рамках спільного українсько-ізраїльського проєкту ведеться виконання науково-дослідної роботи «Збереження культурної спадщини єврейського кладовища в Глухові Сумської області як єдиного єврейського некрополя на сході України засобами цифрової гуманітаристики» в рамках українсько-ізраїльського наукового проєкту [5, с. 1100].

Поховальні плити Глухівського єврейського кладовища – це зразки монументальної культури [5, с. 1096]. На цвинтарі в м. Глухів похований Лазар Давидович Цвейфель (1815–1888) – єврейський письменник і публіцист, автор популярних історико-філософських трактатів, публікатор і коментатор художніх, публіцистичних творів і проповідей [5]. Л. Цвейфель найбільш відомий завдяки своїй апологетичній праці «Шалом аль-Ісраель», що складається з чотирьох томів, два з яких позначені як «частково правдиві» [3].

Про життя та діяльність Л. Цвейфеля наукові дослідження в Україні практично відсутні. У мережі Інтернет про Цвейфеля є інформація у електронній енциклопедії Вікіпедії, Єврейській енциклопедії (російською мовою) [5]. Серед небагатьох дослідників життя і творчості Цвейфеля є Глорія Полак Еліезер, яка у своїй статті «Цві Хакоен Цвейфель: Забутий батько сучасної науки про хасидизм» (англійською мовою) [1] та монографії «Еліезер Цвейфель та інтелектуальний захист хасидизму» [2] ретельно вивчає літературну і

Надгробок з пісковика на могилі Лазаря Цвейфеля на Єврейському цвинтарі Глухова
Фото Андрія Гриценка